

systems etablering, fascismens indenrigspolitiske funktion som værende den at stabilisere det kapitalistiske system etc. Diskutabel er dog den opfattelse, at det fascistiske system var karakteriseret ved politikens primat, og at national-socialismen p.g.a. dens antisemitisme ikke går op i et alment begreb fascisme. Winkler har ret i, at »Begriffsbestimmung des Faschismus« skal være »mehrschichtig« s. 163, men udgangspunktet herfor må være det væsentlige aspekt angående forholdet og sammenhængen mellem kapitalismen og fascismen, som Winkler har grebet ret firkantet an: det er selvfølgelig rigtigt, at kapitalismen ikke er tilstrækkelig som forklaring på den fascistiske bevægelses magtovertagelse, den danner dog, som Winkler nævner, »die Bedingung der Möglichkeit faschistischer Regime«, s. 162. Dette følges dog ikke op af nogen problematisering af forholdet mellem, af sammenhængen mellem kapitalisme og fascisme og dets betydning for fascismen og dens karakter.

Bortset fra dette noget ufærdige aspekt må det fremhæves, at Winkler med denne grundige analyse af den gewerbliche middelstands politiske udvikling og dens situation i Weimarrepublikken, der primært har været baseret på analysen af den nordtyske, protestantiske middelstand, har lagt vigtigt materiale frem m.h.t. middelstandens politiske, økonomiske og sociale problematik under Weimarrepublikken; dette materiale må derfor osse kunne indgå i den videre beskæftigelse med fascisme-problemet, ikke kun specielt m.h.t. den tyske fascisme, men osse m.h.t. en mere almen fascisme-problematik.

Karl Christian Lammers

Werner Maser. Der Sturm auf die Republik. Frühgeschichte der NSDAP. Deutsche Verlags-Anstalt, Stuttgart, 1973. 524 s.

I forordet til sin Hitler-biografi: Adolf Hitler. Legende. Mythos. Wirklichkeit, München, Bechtle, 1971, der kunne opfattes som essensen af hans mangeårige historiske beskæftigelse med personen Hitler, har Werner Maser skrevet, at »das Leben Adolf Hitlers ... nunmehr lückenlos nachzeichenbar (ist)«, s. 8; sammenholdt med, at han i 1965 i indledningen til foreliggende bog kunne skrive, at »die Zeit vor 1924 ... kann in Deutschland erst seit 1961/62 lückenlos erhellt und zuverlässig abgesichert werden«; s. 7, formidles der dermed et indtryk af Masers målsætning med hans forskning om Hitler, nemlig at give en »lückenlose«, dvs. fuldstændig – eller i al fald så langt kildematerialet rækker, da Maser nemlig kun akcepterer dokumenter eller udsagn, der kan kontrolleres med dokumenter – og osse detaljeret beskrivelse af Hitlers levnedsløb. Maser har dog ikke anstillet mere principielle overvejelser over, hvorvidt en sådan målsætning overhovedet er relevant og rimelig; for Maser kan rimeligheden siges at ligge implicit i hans personlighedsorienterede historieopfattelse: enhver detalje har som følge heraf sin plads i skildringen af Hitlers levnedsløb, og en vurdering af de enkelte detaljers relevans f. eks. m.h.t. deres værdi som udsagn om Hitlers politiske rolle og funktion falder uden for målsætningen.

I den foreliggende nyudgave af redegørelsen for Hitler og NSDAP's historie frem til putschet i 1923, der er så godt som uændret i forhold til 1965-udgaven til trods for, at der siden 1965 er kommet vægtige analyser af NSDAP og Hitler i disse år – de har blot ud fra Masers synsvinkel ikke bragt nye detaljer for dagen (som et kuriosum kan nævnes, at en af de få ændringer, der har kunnet konstateres i den nye udgave, består i en henvisning til det indledningsvis omtalte nye værk af Maser!) –, viser Maser sig osse som enkelthedernes mand. Resultatet er blevet en grundig, måske lidt rodet fremstilling af NSDAP's tidlige historie, en revision af mange detaljer i Hitlers tidlige liv f. eks. angående hans familieforhold, hans mytedannende fremstilling af sin ungdomstid og opholdet i Wien, hvilket bl. a. har sin anledning i Masers omfattende efterforskningsarbejde, der har bragt mange nye kilder til Hitlers liv for dagen. De mange detaljer rækkes dog kun efter hinanden for at udfylde Hitlers levnedsløb; de sættes ikke ind i nogen større sammenhæng, de problematiseres ikke for at besvare spørgsmålet om f. eks. Hitlers politiske rolle, forholdet mellem Hitler/NSDAP og tidens sociale og økonomiske forhold. Dette kan illustreres ved et enkelt eksempel: for Maser bliver Hitlers antisemitisme således mere et spørgsmål om, hvilke antisemitiske bøger han har læst end om påvirkninger fra det antisemitiske milieu, han færdedes i. Det samme kan siges at gælde spørgsmålet om finansieringen af partiet og Hitler; Maser interesserer sig ikke for det principielle, nemlig hvem der kunne være interesseret i at støtte Hitler og hvorfor. I stedet får han opsporet en række navne. Og det lykkes ham osse i den sammenhæng at få fortalt, at partiet fik penge på samme måde som Stalin skaffede penge til det russiske kommunistparti, nemlig ved bordelvirksomhed!!

Maser har med denne bog øget – og det på et sikrere grundlag – detaljkendskabet til Hitlers tidlige liv; mangelen på en problemstilling, der går ud over at samle så mange og indrømmet korrekte detaljer som muligt, har dog afskåret ham fra f. eks. at kunne skelne væsentlige fra uvæsentlige detaljer, for slet ikke at tale om at Maser – trods sin omfattende empiriske viden – ikke tager stilling til den historiske diskussion om f. eks. Hitlers rolle, forholdet mellem nationalsocialisme og fascisme, Hitlers plads i tysk historie etc. Han indskrænker sig til at bebrejde forgængere som f. eks. Alan Bullock, at han gengiver forkerte enkeltheder. Bogen viser, at indsamlingen af historiske detaljer ikke kan være noget mål i sig selv, de må osse problematiseres m. h. t. relevans og værdi; derfor kan de mange enkeltheder da godt være spændende læsning.

Karl Christian Lammers

Lothar Kettenacker: Nationalsozialistische Volkstumspolitik im Elsass. Studien zur Zeitgeschichte. Herausgegeben vom Institut für Zeitgeschichte. Deutsche Verlags-Anstalt, Stuttgart, 1973: 389 s. DM 28,-.

Elsass og Lothringen, der som Sydtirol rummede et tysk mindretal, havde som sådan ikke nogen selvstændig værdi i den tyske udenrigspolitik under det III.